

SURÁNYI MIKLÓS

ELNÖKI MEGNYITÓJA

A JANUS PANNONIUS-TÁRSASÁG
1933. FEBRUÁR 3-ÁN TARTOTT ELSŐ RENDES
KÖZGYŰLÉSÉN

PÉCS, 1933

A JANUS PANNONIUS-TÁRSASÁG KIADÁSA

PC

8968

PC
8568

SURÁNYI MIKLÓS

ELNÖKI MEGNYITÓJA

A JANUS PANNONIUS-TÁRSASÁG

1933. FEBRUÁR 3-ÁN TARTOTT ELSŐ RENDES

KÖZGYŰLÉSÉN

Csorba Győző Megyei -Városi Könyvtár

B 0 0 0 0 0 3 6 9 4 4

PÉCS, 1933

A JANUS PANNONIUS-TÁRSASÁG KIADÁSA

H 2998

Tisztelt Közgyűlés!

Amidőn másfél esztendei működésünk után első rendes közgyűlésünkön üdvözlöm a Janus Pannonius-Társaság tisztelt tagjait, engedjék meg nekem, hogy mindenekelőtt annak a nevét ejtsem ki, aki rajongó kultúrszeretetével odakölcsönözte nekünk a kormányzati hatalom nagyszabású támogatását, országos érdeklődést ébresztett a pécsi irodalmi megmozdulás iránt és nagy nevével fedezte az új társaságot. Klebelsberg Kuno grófról van szó, akinek pártfogását, munkásságát, éber szeretetét egészen a magunkénak mondhattuk, csak, fájdalom, oly hamar és hirtelen elvesztettük. Az ő nyugati veretű egyénisége mindennél jobban jellemezte a Janus Pannonius-i gondolatban támadt irodalmi alapítást, amely azóta megerősödve, mély és gazdag tartalmat nyerve, beváltotta alapítójának hozzájafűzött nagy várakozásait: kinőtt a helyi keretek szűk határaiból s nevét tiszteltté tette minden magyarlakta földön. Ha Klebelsberg Kuno gróf ma látna bennünket és végighallgatná közgyűlésünket, örömmel bólintana igent arra, amit elvégeztünk s amit célul tűztünk ki magunk elé. Gondoljunk e pillanatban valamennyien az ő halhatatlanná vált egyéniségére és küldjünk jegyzőkönyvi kivonatot özvegyének, aki első és örökös tiszteleti elnökünk köré a legszebb és legfennköltebb egyéni és családi élet szépségeit teremtette meg.

Nem vádolhat bennünket senki sem, hogy bizánci módon hízalgők vagyunk, amikor most, egy halott ember emlékének dicsőítésével akarjuk megmagyarázni, hogy miért volt szükség a Janus Pannonius-Társaság megalapítására és milyen helyet kell elfoglalnia Társaságunknak a magyarság életében? Engem sokszor kitüntetett Klebelsberg gróf azzal, hogy a

pihenés óráiban, amikor politikai gondjai elől szinte egy önkéntes emigrációba vonult, nála szokatlan melankóliával elbeszélgetett a magyar faj sorsáról és jövőjéről. Izig-vérig kultúremler létere a világon mindent művelődési szemüvegen nézett és egyike volt azoknak a magyaroknak, akiknek hajlamuk van az irodalmi életszemléletre is. És ilyenkor minden célzatosság nélkül, csak úgy maga-magának mondogatva, kifejtette előttem, hogy mit vár ő a Janus Pannonius-Társaságtól. Ő, a testestől-lelkestől európai vágású ember, mindenek előtt mély meggyőződéssel hirdette, hogy az új magyarság nem Budapesten, hanem a vidéken fog megszületni. Ő valóban úgy érezte, hogy minden jó a vidékről jön. És mint a nyugati orientáció fanatikus híve, azt tartotta, hogy a Dunántúl a híd a nyugati kultúra és a keleti magyar genius között. Ellensége volt minden turanizmusnak és nála szokatlan erős kifejezésekre ragadtatta magát, amikor a mongol és kínai kapcsolatok vagy a török testvériség gyermekes ábrándjait kritizálta. Azért alapította a külföldi kollégiumokat, hogy minél több magyar érje el az európai műveltség legmagasabb színvonalát. A Nagy Magyar Alföldet, amelyet a háború előtti kultúrpolitika parlagon hagyott, azért akarta felszántani, hogy bevesse nyugati magokkal és beültesse nyugati csemetékkel. A sokat gúnyolt kultúrfőlény jelszó nem akart mást mondani, mint hogy óvjuk meg a magyarságot a balkanizálódástól s az első nyugati állam legyünk, amelyet a keletről útrakelt vándor maga előtt lát. Ámbár klasszikai műveltségű ember és történettudós volt, még a klasszikus nyelvek tanításáról is mélabúsan lemondott, csakhogy a modern nyugati nyelvek elsajátításával lebontsa a válaszfalat, amely olaszt, franciát és angolt elkülönít a magyartól. Azt állította, hogy a szellemileg megerősödő vidék majd a kultúra megafonján át beszél, amely el fog hallatszani a főváros politikai és szellemi életébe is és elérkezik az az állapot, amelyben a magyar szellemnek egy magasabbfokú kiegyenlítődésében nemesak a főváros hat majd a vidékre, hanem a vidék is a fővárosra. Megállapította, hogy a multat nem lehet feltámasztani. Sőt a félmultat sem. Sem a forradalomból, sem az ellenforradalomból nem maradt meg egyetlen alkotás, amely a nemzet birtokállományá-

nak kiegészítő része lenne. Mindent újra kell teremteni, a legtöbb dolgot semmiből. Az alapköveket ki kell cserélni, ha azt akarjuk, hogy össze ne dőljön az egész nemzeti épület. Újra kell építeni a nemzetegzisztencia összes pilléreit, ha meg akarunk élni, mert miből fog megélni ez a Magyarország? Abból, amiből eddig élt, még csak tengődni sem lehet. Egyetlen reményünk: a tudás által termékenyebbé és hasznosabbá vált munkatöbblet. A több és jobb munka hozadéktöbblete. Ehhez egy új magyar típus kialakulása szükséges. Az új stílust illetőleg Klebelsberg valóságos forradalmár volt. Kimondta az igazat a negatív emberekkel, a kétségbeesés apostolaival, a hiperkritika hőseivel, a nemzetközi radikálisokkal és a szűklátókörű fajvédőkkel szemben. Sem pöffeszkedő individualizmussal, sem mindenütt jelenlevő etatizmussal, sem nagyzási hóborttal, sem kétségbeesett síránkozással, sem a mult oktalan dicsőítésével, sem faji és vallási türelmetlenséggel, sem a sikertelenségek kultuszával, sem reakcióval, sem radikálizmussal nem lehet Magyarország jövőjét biztosítani, hanem munkával és kultúrával. A fővárosban nem lehet tabula rasat csinálni, ott nemcsak minden politikai, társadalmi és kulturális szerv, nemcsak minden klub és társaskör, nemcsak minden irodalmi és művészeti intézmény, nemcsak minden sajtóorgánium és asztaltársaság, hanem minden egyén külön-külön meg van terhelve az érdekeltségek, lekötelezettségek, kapcsolatok és tekintetek mázsás ballasztjával. Vén fák ezek, vagy bemohosodott kőfalak. A vén fa új gyümölcsöt nem terem, a száraz kóró nem virágzik ki, mint Áron vesszeje és a bemohosodott kőfalakból nem lehet forrást fakasztani.

E pillanatban nagy szerencsénk, hogy a vidék szinte steril és érintetlen a kulturális babonáktól és nem burjánzottak el rajta a tradíció és kulturátlan szempontok hinárfjai és iszalagjai. Ott egy önkényt adódó tabula rasával állunk szemben. A televény kitűnő, a táj napsütéses, a levegő tiszta, valósággal rendeltetése, hogy abban az új magyar stílus megszülessék. Ha Pécsen akadtak kultúrlelkek, akik ellenállhatatlan vágyat éreztek kollektív irodalmi élet kialakítására, ám jöjjön ez az új stílus Pécsről! Kitűnő geográfiai helyzeténél fogva, közel a Dunához és az Alföldhöz, központja lehet az új magyar irodalmi törekvéseknek. Az a gondolat, hogy a

Társaság Janus Pannoniusra, a nagy humanistára és a reneszánsz emberére függeszti tekintetét, történelmileg, irodalmilag és hangulatilag termékeny és hatásos. Valósággal szimbolikus jelentősége van. Mátyás király Magyarországot nem az első és leghatalmasabb és legműveltebb keleti állammá akarta tenni, hanem egyenrangúvá a nyugati birodalmakkal és egyenlő színvonalon állóvá a nyugati kultúrával. Nem akarta, hogy nyugati testvérek között Hamupipőke, hanem a legfiatalabb, a legéletrevalóbb és talán a legerősebb legyen, mint ahogy az törvény a népmesékben. Minden bajunk forrása az, hogy Mátyás király és Janus Pannonius Magyarországa 1526-ban elmerült a török világhódítás zátonyán. A török hódoltság százhatvan esztendeje még ma is meglátszik a magyarság lelki konstrukcióján. Minden csepp keleti vér megnehezíti azt a feladatot, hogy regenerálódjunk és beleolvadva a nyugati kultúrközösségbe, egyenlő fegyverekkel küzdjünk erkölcsi és anyagi egzisztenciánkért. Most, a világháború után, tragikus nagyságban jelentkezik az a szakadék, amelyet a százhatvan esztendő török hódoltság vágott a magyarság és a nyugat között. Ha nem akarunk elbalkanizálódni, akkor tökéletesen európaiakká kell válnunk, hátat fordítván minden keleties lomhaságnak, maradiságnak és fatalizmusnak. Vagy nyugatiak leszünk, vagy keletiek. Kiegyezés nincs. Kompromisszum nincs. A magyarság tehát jól teszi, ha irodalmilag is nyugat felé néz. E tekintetben ott állunk körülbelül, ahol a háború előtt való Oroszország. Dosztojevszkijt nem lehet kozmopolitizmussal, vagy nyugatossággal vádolni, de Dosztojevszkij elismerte, hogy „az orosz nyugatosok úgy hivatkozhatnak az általános nyugati műveltségre, mint egy adott világos ideálra, addig a szlavofileknek be kellett érniök homályos, romantikus panaszokkal a multról és homályos, romantikus reménykedésekkel a jövőről.“ Ennyiben a nyugatosság mindenesetre realisabb, mint a szlavofilizmus; „minden tévedései mellett is messzebbre haladt, van benne mozgás, míg a szlavofilizmus még egy lépést sem mozdult el helyéből, sőt ebben még dicsőségét látja“. Az oroszoknak módjukban állott választani a nyugat, vagy kelet között: egyiket sem választották, tehát behullottak egy kicsiny, de nagyon energikus társaság radikalizmusába, amelyet már Dosztojevszkij megjósolt. Mert a

H 2 9 9 8

7

keleten csak a végletek uralkodnak. Vagy hindu álmodozás, vagy mongol viláгурalmi téboly. Ebből a keletből nem kérünk. De nekünk nincs is módunkban választani kelet és nyugat között. Ha nem tudunk nyugatiak lenni, akkor lassú öngyilkosságot követünk el. Ez a nyugatiság azonban nem jelenti a kozmopolitizmust. Nacionalizmust hirdetett Klebelsberg gróf, de nem konzervatív és keleti nacionalizmust, hanem aktív, munkás, felvilágosodott, modern és radikális nacionalizmust. Megpróbálta a kettő között való különbséget a rövidség okáért neonacionalizmus szóval jelölni. A szó nem tudott meggyökerezni, de amit vele mondani akart, aranyigazság. A nacionalizmust sokszor, mégpedig halálosan kompromittálják azok, akik kultúrában, irodalomban és művészetben csak a nemzeti jelleget ápolják, de elsikkasztják belőle a kultúrát, az irodalmat és a művészetet, amelyről azt tartották, hogy népieséggel, magyarkodással és a nemzeti hiúság legyezgetésével is lehet pótolni. Elfelejtik, hogy az irodalom és művészet csak irodalmi és művészeti eszközökkel dolgozhatnak. Budapest viszont sokszor elfelejti, hogy a lélek, amely a művészet anyagába életet és halhatatlanságot lehel, csak egyéni és nemzeti lehet. Ezért szükséges, hogy az új nacionalista kultúra éppen úgy, mint az új magyar típus és az új magyar élet stílusa, amely szakít a kelettel és nyugatra néz, ne Budapestről, hanem a vidékről induljon el. Ezért van szükség a Janus Pannonius-Társaságra, amely jól teszi, ha először Pécssett ver gyökeret, s aztán lassanként kiterjeszti lombjait a Dunántúlra, és az egész magyar kultúrélet fölé.

Tisztelt Közgyűlés! Ezt a programot akarja megvalósítani a Janus Pannonius-Társaság, amikor másféléves működés után kiröppen a vicinalizmus kalitkájából és törekvéseivel be akarja repülni az egész magyar égboltozatot. Ugy érzem, hogy ezzel csak első és örökös tiszteleti elnökiünk végrendeletét teljesítjük, azt a végrendeletet, amelyet meghitt beszélgetések alkalmával oly sokszor közölt velem, amikor dédelgették alkotásáról, a Janus Pannonius-Társaságról volt szó.

DUNÁNTÚL
PÉCSI
EGYETEMI
NYOMDA
PÉCSÉTT

